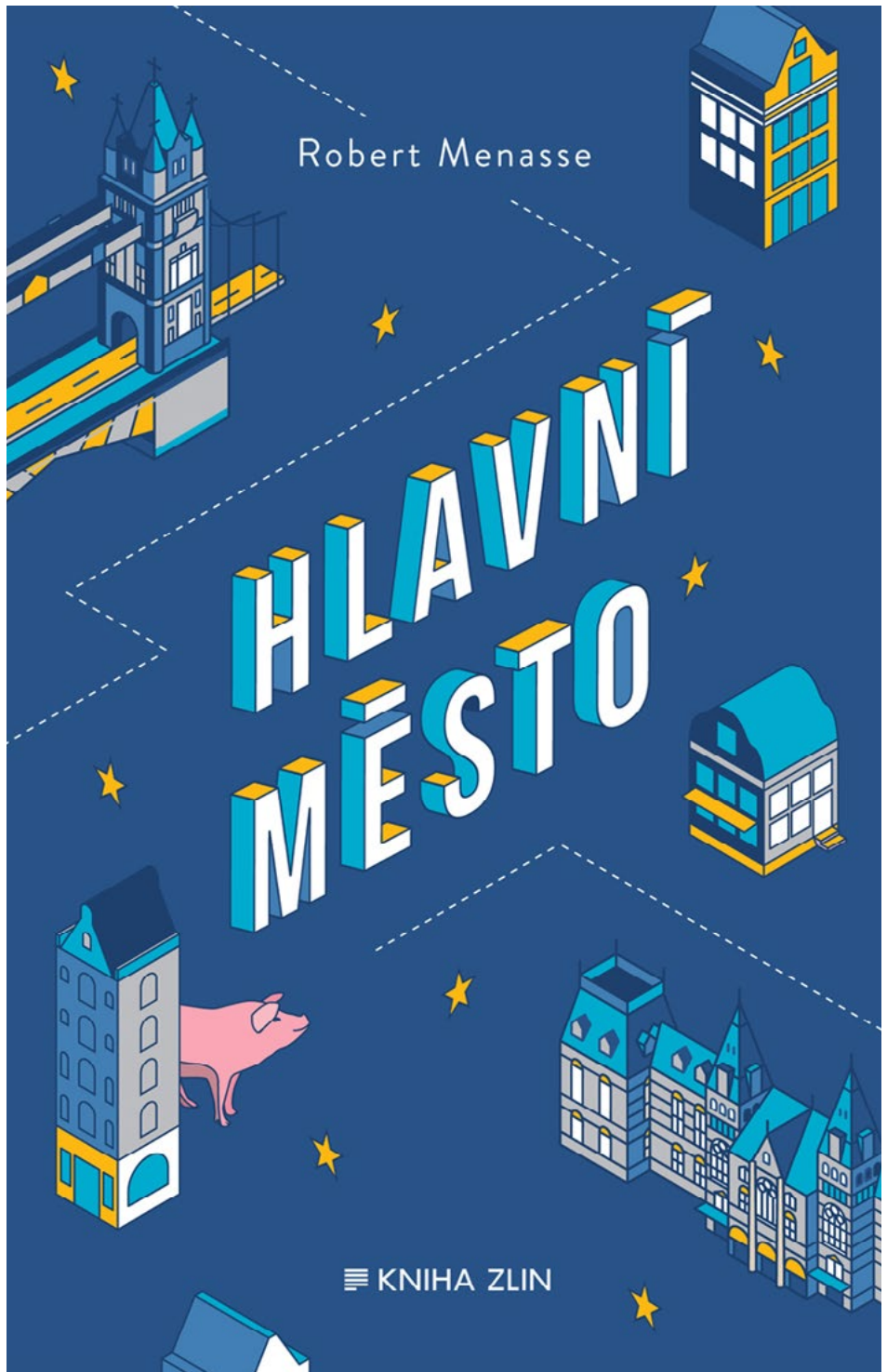

Robert Menasse

HLAVNÍ MĚSTO

≡ KNIHA ZLÍN

Hlavní město

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

 KNIHA ZLIN

Robert Menasse
Hlavní město – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Robert Menasse

HLAVNÍ
MĚSTO

Robert Menasse

HLAVNÍ
MĚSTO

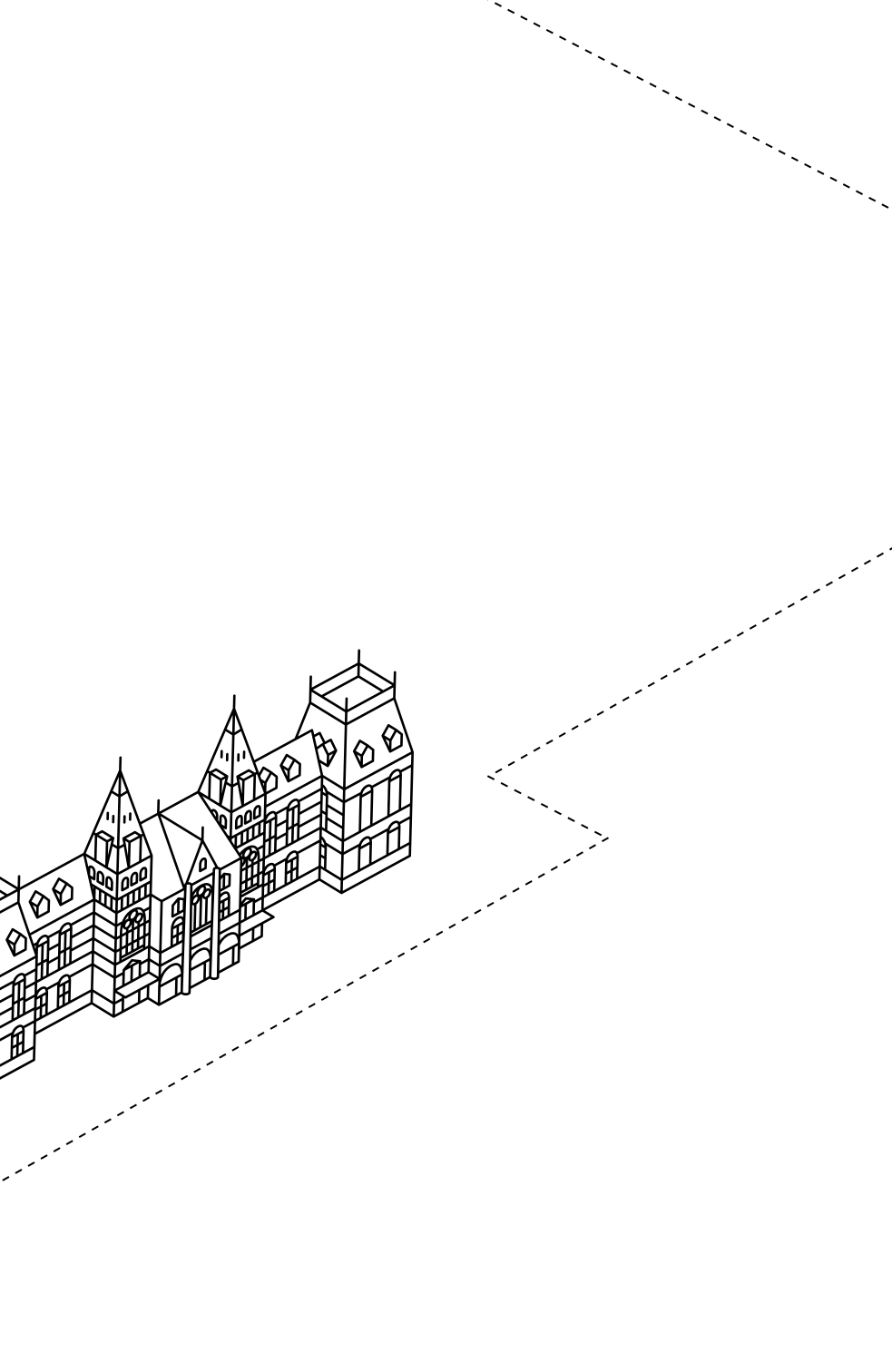
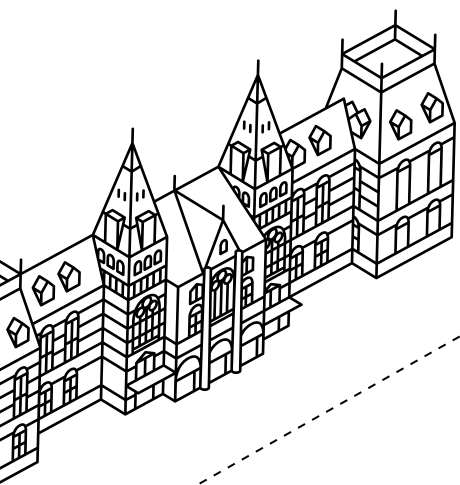
Přeložil Petr Dvořáček

Obsah

Prolog	9
První kapitola	17
Druhá kapitola	41
Třetí kapitola	71
Čtvrtá kapitola	95
Pátá kapitola	127
Šestá kapitola	157
Sedmá kapitola	203
Osmá kapitola	239
Devátá kapitola	279
Desátá kapitola	315
Jedenáctá kapitola	351
Ediční poznámka	398

*„Rêver, c'est le bonheur;
attendre, c'est la vie.“*

Victor Hugo

Prolog

TAMHLE BĚŽÍ PRASE! David de Vriend ho uviděl, když otevřel okno v obývacím pokoji, aby naposledy pohledem přelétl náměstí, než navždy opustí tento byt. Nebyl to sentimentální člověk. Bydlel tady šedesát let, šedesát let se na tohle náměstí díval, a to teď končilo. Toť vše. To byla jeho oblíbená věta – kdykoli měl něco vyprávět, o něčem podat zprávu, něco dosvědčit, řekl dvě tři věty a pak: „Toť vše.“ Tahle věta pro něj byla jediným legitimním shrnutím kteréhokoli okamžiku nebo úseku jeho života. Stěhovací firma už odnesla těch pár věcí v jeho vlastnictví, které si bral na novou adresu. Vlast, vlastnictví – zvláštní slova, ale nijak na něj nepůsobila. Pak přišli lidi z vyklízecí firmy, aby zlikvidovali všechno ostatní, nejenom to, co nebylo přišroubováno a přibito hřebíkem, ale i ty šrouby a hřebíky, vytrhávali, rozmontovávali, odváželi, dokud byt nezůstal „jako vymetený“, jak se říká. Když byl sporák ještě tady a kávovar na svém místě, udělal si de Vriend kávu, díval se na muže a dával pozor, aby jim nestál v cestě, ještě dlouho držel prázdný šálek v ruce, nakonec ho upustil do pytle na odpadky. Pak muži zmizeli, byt byl prázdný. Vymetený. Toť vše. Ještě poslední pohled z okna. Dole nebylo nic, co by neznal, a teď se musí vystěhovat, protože přišla jiná doba – a tu si všiml... skutečně: tam dole je prase! Uprostřed Bruselu, v Sainte-Catherine. Muselo přiběhnout z Rue de la Braie, utíkalo podél stavební ohrady před jejich domem, de Vriend se vyklonil z okna a zahlédl, jak se prase vpravo na rohu Rue du Vieux Marché aux Grains zrovna vyhnulo několika chodcům a málem vletělo rovnou pod kola taxíku.

Kai-Uwe Frigge, jehož prudké zabrzdění hodilo dopředu, dopadl zpátky do sedadla. Protáhl obličej. Měl zpoždění. Byl vy-nervovaný. Co má zas tohle být? Ve skutečnosti zpoždění neměl, jen si před každou schůzkou dával záležet na tom, aby byl na místě o deset minut dřív, hlavně za deště, a mohl se na toaletě ještě dát do pořádku, mokré vlasy, zamlžené brýle, dřív než přišla osoba, se kterou se měl setkat –

Prase! Viděl jste to, monsieur? zvolal taxikář. Skoro by člověku vlítlo pod kola! Naklonil se nad volant: Tady! Tady! Vidíte ho?

Teď ho zahlédl i Kai-Uwe Frigge. Hřbetem ruky otřel sklo, prase uskočilo a rozběhlo se jiným směrem, mokré narůžovělé tělo zvířete se ve světle lamp špinavě lesklo.

Jsmo tady, monsieur! Blíž nemůžu. Něco takovýho! Prase se člověku skoro naveze do autáku! To jsme měli štěstí jak prase, to vám teda povím!

Fenia Xenopoulou seděla v restauraci Menelas u prvního stolu poblíž velkého okna s výhledem na náměstí. Měla na sebe zlost, že dorazila moc brzo. Až přijde on, nebude to vypadat příliš suverénně, když tady takhle sedí a čeká. Byla nervózní. Po cestě sem se bála, že kvůli dešti bude zácpa, tak si vyhradila na cestu příliš mnoho času. Teď seděla už nad druhým ouzem. Číšník kolem ní poletoval jako protivná vosa. Soustředěně hleděla na sklenici a poručila si, že na ni nesáhne. Číšník přinesl karafu s čerstvou vodou. Pak ještě talířek s olivami – a hesl: Prase!

Prosím? Fenia vzhledla a viděla, jak číšník fascinovaně hledí na náměstí, a teď to uviděla: prase utíkalo rovnou k restauraci, směšným tryskem, krátké nožičky se pod těžkým oválným tělem míhaly dopředu dozadu. Nejprve si pomyslela, že to je nějaký pes, jedna z těch odpudivých bestii, které si vykrmují vdovy, ale – ne, bylo do doopravdy prase! Skoro jako z obráz-

kové knížky, viděla rypák, uši, jako linie, jako kontury, tak se prase kreslí dětem, tohle ale jako by vyskočilo z dětské knížky hororů. Nebyl to divoký kanec, bylo to zablácené, ale evidentně růžové prase domácí, v němž se skrývalo cosi vyšínutého, cosi hrozivého. Po okně stékala dešťová voda, Fenia Xenopoulou rozmazaně viděla, jak se prase před několika chodci náhle zarazilo, nožičky zapřené, uklouzlo, uskočilo stranou, pokleslo v kolenou, znovu získalo půdu pod nohama a metelilo nazpátek, teď směrem k hotelu Atlas. V ten moment z hotelu vycházel Ryszard Oswiecki. Už když vystupoval z výtahu a procházel vstupní hotelovou halou, přetáhl si přes hlavu kapuci od bundy, teď vyšel ven do deště, chvatně, ale ne zas příliš rychle, nechtěl být nápadný. Ten déšť, to bylo štěstí: kapuce, spěšný krok, za těchto okolností cosi naprosto normálního a nenápadného. Aby později nemohl nikdo vypovídat, že viděl utíkat nějakého muže, přibližně tak a tak starého, zhruba tak velkého, a barvu bundy – samozřejmě, i tu si pamatuje... Rychle vykročil vpravo a tu uslyšel rozčilené volání, výkřik a podivně pištivé funění. Na okamžik se zastavil, ohlédl se. Teď si všiml prasete. Nemohl uvěřit tomu, co vidí. Stálo tam prase, mezi dvěma z těch umně kovaných sloupků lemujících prostranství před hotelem, stálo tam s hlavou nachýlenou, v postoji býka, než vyrazí do útoku, vypadalo to dost směšně, a zároveň přesto hrozivě. Byla to naprostá hádanka: kde se tam to prase vzalo, co tam dělá? Ryszard Oswiecki měl pocit, že všechen život na tom náměstí, aspoň kam až dohlédl, ustrnul a zamrzl, v očkách zvířete se mihotavě odráželo neonové světlo na hotelové fasádě – a tu se dal Ryszard Oswiecki do běhu! Pustil se vpravo, ještě jednou se ohlédl, prase funivě pohodilo hlavou, udělalo několik kroků zpět, otočilo se a zamířilo napříč přes náměstí na druhou stranu ke stromořadí před Vlámským kulturním centrem De Markten. Chodci, kteří

scénu pozorovali, hleděli za prasetem, ne za mužem v kapuci – a teď zvíře zahlédl Martin Susman. Bydlel v domě vedle hotelu Atlas a zrovna v tom okamžiku otevřel okno, aby vyvětral, a nevěřil svým očím: To vypadá jako prase! Uvažoval právě o svém životě, o náhodách, které vedly k tomu, že on, syn rakouských zemědělců, teď žije a pracuje v Bruselu, byl v náladě, v níž mu všechno přišlo ztřeštěné a cizí, ale volně pobíhající prase tady dole na náměstí, to bylo ztřeštěné až moc, to může být jen nějaký žertík bujné fantazie, projekce jeho vzpomínek! Znovu se podíval, ale prase už nikde neviděl.

Prase utíkalo ke kostelu Sainte-Catherine, přeběhlo Rue Sainte-Catherine, drželo se vlevo, vyhnulo se turistům vycházejícím z kostela, proběhlo kolem a zamířilo na Quai aux Briques, turisté se smáli, asi to vystresované, už skoro kolabující zvíře považovali za folklor, za místní fenomén. Někteří pak budou v průvodci pátrat, jestli v něm nenajdou nějaké vysvětlení. Nevypouštějí ve španělské Pamploně v kterýsi svátek do ulic města býky? Že by to v Bruselu dělali s prasaty? Když člověk zažije něco nepochopitelného tam, kde nečeká, že bude všechno chápat – jak to ten život rozjasní.

V tom okamžiku zahýbal Gouda Mustafa za roh a téměř se srazil s prasetem. Téměř? Nedotklo se ho snad, neotřelo se mu o nohu? Prase? Gouda Mustafa v panice uskočil, ztratil rovnováhu a upadl. Ležel teď v louži, ještě se v ní převalil, tím to celé ještě zhoršil, avšak nevnímal špínu kaluže, nýbrž poskvrnu toho doteku, pokud tedy k nějakému došlo, doteku nečistého zvířete.

Vtom si všiml ruky, která se k němu natahovala, spatřil tvář staršího muže, smutnou, ustaranou tvář, mokrou od deště, jako by ten starý muž plakal. Byl to profesor Alois Erhart. Gouda Mustafa nerozuměl, co mu říká, rozuměl jen slovu „okay“.

Okay! Okay! opáčil Gouda Mustafa.

Profesor Erhart mluvil dál, anglicky, říkal, že i on dnes už upadl, ale byl tak popletený, že řekl „failed“ místo „fell“. Gouda Mustafa mu nerozuměl, jen zopakoval: Okay!

To už se blížilo modré světlo. Záchranka. Policie. Celé náměstí modře rotovalo, pulsovalo, blikalo. Pohotovostní vozidla se s jekotem přirýtila k hotelu Atlas. Nebe nad Bruselem ukazovalo, co dokáže: pršelo. Teď se zdálo, že prší modře se třpytící kapky. Do toho silný poryv větru – několika chodcům strhnul a překlopil deštník.

Gouda Mustafa se chopil ruky profesora Erharta, nechal si pomoci na nohy. Otec ho před Evropou varoval.

První kapitola

*Souvislosti nemusejí skutečně existovat,
ale bez nich by se všechno rozpadlo.*

KDO VYMYSLEL HOŘČICI? To není zrovna dobrý začátek románu. Ale na druhé straně: žádný dobrý začátek existovat ani nemůže, protože ať dobrý nebo ne úplně dobrý, neexistuje vůbec žádný začátek. Protože jakákoli první věta, kterou si lze představit, je totiž už konec – i když to po ní pokračuje. Stojí na konci tisíců a tisíců stran, které nebyly nikdy napsány: na konci prehistorie.

Vlastně bychom v okamžiku, kdy začínáme číst nějaký román, měli mít možnost hned po první větě zalistovat nazpátek. To byl sen Martina Susmana, tím chtěl vlastně vždycky být: vypravěčem prehistorií. Přerušil studium archeologie a teprve pak – ale co, na tom nesejde, to patří k prehistorii, kterou musí každý začátek románu vypustit, protože jinak by se nakonec nikdy ani nezačalo.

Martin Susman seděl u psacího stolu, laptop odsunul stranou a na talíř vymačkával ze dvou různých tub hořčici, ostrou anglickou a sladkou německou, a uvažoval, kdo asi vymyslel hořčici. Kdo přišel na ten roztodivný nápad vyrábět pastu, která úplně překryje vlastní chuť jídla, ale sama nijak zvlášť nechutná? A jak je možné, že se něco takového dokázalo prosadit jako zboží masové spotřeby? Je to, říkal si, něco jako coca-cola. Produkt, který kdyby tu nebyl, nikomu by nescházel. Po cestě domů koupil Martin Susman v prodejně řetězce Delhaize na Boulevard Anspach dvě láhve vína, kytici žlutých tulipánů, klobásu a k ní úplně samozřejmě hořčici, hned dvě tuby, protože se nedokázal rozhodnout mezi sladkou a ostrou.

Klobása poskakovala a syčela na pánvi, plamen byl moc silný, tuk se přepaloval, ale Martin tomu nevěnoval pozornost. Seděl a upřeně hleděl na trochu světlejší nažloutlý bochánek hořčice na bílém talíři a vedle na ten tmavohnědý, dvě miniaturní skulptury psího výkalu. Zírání na hořčici na talíři, zatímco na pánvi se pálí klobása, nebylo v odborné literatuře dosud popsáno jako jednoznačný a typický symptom deprese – ale můžeme ho jako takový interpretovat.

Hořčice na talíři. Otevřené okno, dešťová opona. Těžký vzduch, smrad uhelnatícího masa, zvuk praskajícího strívka a pálícího se tuku, skulptury výkalů na porcelánovém talíři – a tu Martin Susman uslyšel ten výstřel.

Nelekl se. Znělo to, jako by v sousedním bytě otvírali láhev šampaňského. Za neobvykle tenkou zdí ovšem nebyl byt, nýbrž hotelový pokoj. Vedle byl hotel Atlas – dost eufemistické označení pro ten chatrný dům, ve kterém se ubytovávali především nachýlení lobbisté táhnoucí za sebou kufr na kolečkách. Co chvíli, aniž se tím jakkoli dál zabýval, slyšel Martin Susman skrz stěnu věci, které ne že by chtěl bezpodmínečně poslouchat. Reality show v televizi, anebo, kdo ví, jen reality, chrápání nebo sténání.

Pršelo čím dál víc. Martin měl chuť jít ven. Byl na Brusel dobře připraven. Při setkání na rozloučenou ve Vídni dostal jako výbavu pro Brusel ohromně důvtipné dárky, mimo jiné devět deštníků, od klasického britského „long“ přes německý „knirps“ až po italský „mini“ ve třech barvách Benettonu, dále dvě ponča do deště určená pro cyklisty.

Seděl bez hnutí nad talířem a hleděl na hořčici. Za to, že později dokázal policii přesně říct, v kolik hodin padl výstřel, věděl té okolnosti, že domnělé bouchnutí šampaňského ho přimělo taky si otevřít láhev vína. Odsouval pití každý den na co

nejpozdější dobu, v žádném případě nepil před devatenáctou hodinou. Podíval se na hodinky: bylo devatenáct hodin třicet pět minut. Zamířil k lednici, vytáhl víno, vypnul sporák, vysypal klobásu do odpadků, pánev odložil do dřezu, otočil kohoutkem. Voda na žhavé pánvi zasyčela. Nečum už zas doblba! sykla vždycky matka, když seděl nad knihou a nepřítomným pohledem civěl před sebe, místo aby pomáhal v chlívě krmit prasata nebo házet hnůj.

Doktor Martin Susman tam seděl, před sebou talíř s hořčicí, nalil si sklenici vína, pak ještě jednu, okno bylo otevřené, občas vstal, postavil se k oknu, krátce vyhlédl ven, pak si opět sedl ke stolu. Při třetí sklenici prolétlo po stěnách jeho pokoje modré světlo. Tulipány ve váze na krbu rytmicky namodrale pableskovaly. Zvonil telefon. Nezvedal. Ať si ještě párkrát zazvoní. Martin Susman se podíval na displej, kdo to volá. Nezvedl.

Prehistorie. Je tak významná, a přitom se tak neokázale mihotá jako to věčné světlo v kostele Sainte-Catherine na druhém konci náměstí Vieux Marché aux Grains, kde Martin bydlel.

Pár chodců se před deštěm uchýlilo do kostela, nerozhodně tam postávali nebo chodili po kostelní lodi, turisté listovali ve svých průvodcích a posouvali se od jedné umělecké památky k druhé: „Černá Madona, 14. století“, „Portrét svaté Kateřiny“, „Typická vlámská kazatelna, pravděpodobně z Mechelenu“, „Náhrobky od Gilles-Lamberta Godecharla“...

Tu a tam blesk.

Zdálo se, že muž sám sedící v kostelní lavici se modlí. Opřen o lokty, bradu položenou na složených rukou, záda nahrbená. Měl na sobě černou bundu s kapucí, kapuci přetaženou přes hlavu, a kdyby na zádech neměl napsáno „Guinness“, na první pohled by ho bylo možné považovat za mnicha.

Kápi na hlavě měl nepochybně kvůli bruselskému dešti, ale dojem, který tím vyvolával, o tom muži prozrazoval přece jen i něco zásadního. Byl to svým způsobem skutečně mnich: mnišství, anebo co si pod ním představoval, askezi, meditaci a exercicie, považoval za záchranu pro život ustavičně ohrožovaný chaosem a rozptylováním. Neměl to spojené se žádným řádem či klášteřem ani s odvratem od světa: každý muž, lhotejno, jaké má povolání nebo funkci, může, dokonce musí být ve svém oboru mničem, služebníkem vyšší vůle soustředěným na svou úlohu.

Měl rád chvíle, kdy mohl pozorovat trýzněného muže na kříži a myslet na smrt. Znamenalo to pro něho vždycky očistu pocitů, usměrnění myšlenek a posílení energie.

To byl Mateusz Oswiecki. Jeho křestní jméno, které měl i v pase, ovšem znělo Ryszard. Mateuszem se stal až jako seminarista Lubraňského akademie v Poznani, kde každý „osvěcený chovanec“ dostal jako přízvisko jméno jednoho z jedenácti apoštolů. Byl znovu pokřtěn a pomazán na „Matouše, celníka“. Ze semináře odešel, ale jméno si ponechal jako své nom de guerre. Hranice, na kterých musel ukazovat pas, přejížděl jako Ryszard. V prostředí tajné služby byl podle výpovědí některých svých někdejších kontaktních osob známý jako „Matek“, domácká podoba jména Mateusz. Tak si nechal říkat mezi svými druhy ve službě. Jako Mateusz plnil svou misi, jako Mateka ho hledali, jako Ryszard proklouzával sítí.

Oswiecki se nemodlil. Neformuloval v duchu ty obvyklé věty začínající „Pane“, jejichž obsahem je vždycky jen nějaké přání; „dej mi sílu –“ udělat to či ono, „buď milostiv –“ tomu či onomu... Nebylo co si přát od absolutního ducha, jenž mlčí. Pozoroval muže přibitého na kříž. Zkušeností, kterou tento člověk pro lidstvo exemplárně učinil a na konci také vyslovil, bylo poznání naprosté opuštěnosti v okamžiku konfrontace s Absolutnem:

když poničí, potlučou, pořežou, probodají a rozervou tělesnou schránku, když bolestné výkřiky života přejdou ve sténání a poslěze umlkají. Jen v mlčení má život blízko všemocnému duchu, jenž v nepochopitelném rozmaru vydal sám ze sebe opak svého bytí: čas. Člověk může uvažovat od okamžiku svého narození zpátky, zpátky a ještě dál zpátky, nekonečnou věčnost zpátky, ale k žádnému začátku nedojde a se svým nicotným pojmem času pochopí jen jedno: před tím, než byl, nekonečně dlouho nebyl. A může myslet dopředu, od okamžiku smrti po nejzazší budoucnost, ke konci však nedojde, dobere se jediného poznání: už nebude, navěky nebude. A ta mezihra mezi věčností a věčností je čas – to rámusení, změt hlasů, dunění strojů, drnčení motorů, třesk a hřmění zbraní, křik bolesti a zoufalé výkřiky slasti, ty chorály běsnících a radostně podváděných mas, to hromové burácení a vyděšené oddechování v mikroskopickém teráriu země.

Mateusz Oswiecki pozoroval zmučeného muže.

Ruce neměl sepnaté. Do hřbetu ruky svírané druhou rukou vrýval nehty tak silně, až klouby prstů tu a tam zapraskaly a kůže začala pálit. Pocítil bolest starší než on sám. Pevným stiskem rukou dokázal tuto bolest kdykoli přivolat. Jeho děd Ryszard odešel roku 1940 do podzemí, aby se mohl pod velením generála Stefana Roweckého zapojit do polského odboje proti Němcům. Už v dubnu téhož roku byl vyzrazen, zatčen, mučen a nakonec v Lublinu jako partyzán veřejně popraven. Babička tehdy byla v osmém měsíci, dítě přišlo na svět v Kielcích v květnu 1940 a dostalo jméno po otci. Aby uniklo kolektivní odpovědnosti rodiny, odvezli ho do Poznaně k prastrýci, který podepsal německý národní soupis. Tam vyrůstal a v šestnácti letech zažil povstání. Mladý gymnazista se přidal ke skupině majora Franczaka, aby se zapojil do protikomunistického odboje. Vysílali ho na sabotážní akce, později na únosy špiclů Služby Bez-

pieczeństwa (SB) – a v roce 1964 ho za šest tisíc zlotých zradil jeden kamarád. Byl zatčen v konspiračním bytě a v jednom sklepení SB umučen k smrti. Jeho snoubenka Marija tehdy už byla těhotná, dítě přišlo na svět v únoru 1965 ve vsi Kozice Górne a pokřtěno bylo jménem dědovým a otcovým. Zase jeden syn, který neměl možnost poznat svého otce. Matka vyprávěla málo. Jednou: „Setkávali jsme se v polích nebo v lese. Na rande chodil s pistolí a granáty.“

Věčně mlčící dědeček. Věčně mlčící otec. Poláci, tak zněla Matkova teorie, vždycky bojovali za svobodu Evropy, každý, kdo vstoupil do boje, vyrůstal v mlčení a bojoval, dokud se opět nepropadl do mlčení.

Matka s ním jezdila za kněžími, hledala přímluvce, kupovala doporučující dopisy, spoléhala na ochranu, kterou mohla poskytnout církev. Nakonec ho umístila ke školským bratřím v Poznani. Tam on sám poznal zranitelnost lidského těla: krev je mazivo a kluzný prostředek při pronikání do schrány, kůže jen vlhký pergamen, na který nůž kreslí mapy, ústa a ten křikloun krk je černá díra, která se zacpává tak dlouho, dokud neodumře poslední zvuk a němě už jen nenasává to, co by mělo darovat život. A tam získal i zcela novou představu o „podzemí“. Když chovanci dostávali jména po svých apoštolských ochráncích, zavedli je do katakomb impozantního poznaňského dómu, do tajných sklepení a pohřebních komor, po kamenných schodech, které ve světle pochodní pableskovaly a matně se leskly, sešli až dolů do nejhlubšího podzemí, poslední syrovou chodbou prošli do jakési komory, do zanořené kaple smrti a věčného života, jak se ukázalo: sklepení s valenou klenbou, v 10. křesťanském století zahloubené do kamene sto stop pod krví nasáklou polskou půdou. Na čelní straně tohoto prostoru byl umístěn monumentální kříž s děsivě naturalistickou posta-

vou Krista, za ní reliéfy andělů, kteří vystupovali z kamene či snad do něho vcházeli a procházeli jím, v mihotání plamenů tak strašně živoucí. Před tím Madona – jakou ji mladý Ryszard ještě nikdy neviděl, v žádném kostele, na žádném vyobrazení ve svých knihách: byla úplně zakuklená! Měla na sobě šátek přes čelo, nos a ústa přehozený tak, že ve všem tom zahalení byly úzkou štěrbinou vidět jen oči, s očními důlky tak hlubokými a mrtvými, jak mohly být jen za tisíc let slz. To všechno stejně jako oltář vytesáno a vytvarováno z kamene a hlinitého slínu geologické vrstvy, kterou zde prorazili. Lavice z chladného kamene, na nich zády k Ryszardovi a ostatním vstupujícím seminaristům jedenáct mnichů v černých kutnách, schýlené hlavy překryté kapucemi.

Seminaristy vedli prostřední chodbičkou mezi modlícími se mnichy dopředu ke Kristovi, kde se měli pokřížovat, a pak byli vybidnuti, aby se otočili. Ryszard pohlédl dozadu a tu uviděl: pod kápěmi se matně rýsovaly lebky, růžence visely mnichům na prstních kůstkách – tihle mniši byli kostry.

Člověk je Bohu blíží pod zemí než na vrcholcích hor.

Mateusz Oswiecki si polštářky prstů několikrát poklepal po čele. Cítil tíhu po celém těle, a zetelelost. V břišní dutině, vlevo kousek pod pupkem ho to pátilo. Věděl: to pálí smrt. Nenáhlela mu strach. Strachu ho zbavovala.

Skelety v kutnách byly kostry misijního biskupa Jordana a členů zakladatelského kolegia poznaňského biskupství. Ve věčně mlčenlivé modlitbě tu strnule spočívali už skoro tisíc let. Před těmito jedenácti skelety bylo každému seminaristovi přiděleno jedno ze jmen jedenácti apoštolů. Jedenácti? Žádný Jidáš? Ale ano. To jen dát jednomu ze žáků jméno Petr, jméno prvního Božího zástupce na Zemi, by byla troufalost. Z toho, kdo je zvolen, se stane Petr, ať se bude jmenovat Jan nebo Pavel.

Mateusz Oswiecki si přitiskl dlaně k uším. Takové množství hlasů v hlavě. Zavřel oči. Příliš mnoho obrazů. To nebyla vzpomínka, žádná prehistorie. To bylo tady, teď, tak jako teď sedí před Ukřižovaným. A to pálení v břiše. Neměl strach, jen tísnivý pocit, jaký mívá člověk před velkou zkouškou, před těžkým úkolem. Zkouška, kterou může člověk vykonat jen jednou jedinkrát, je nejtěžší. Opět otevřel oči, pozvedl zrak a pohlédl na ránu v boku Vykupitele.

Mateusz Oswiecki svým obětem v zásadě záviděl. Mají to za sebou.

Vstal, vystoupil z kamene kostela, věnoval krátký pohled modernímu světlu tančícímu před hotelem Atlas a se svěšenou hlavou, kapuci hluboce naraženou přes hlavu, pomalu deštěm kráčel ke stanici metra Sainte-Catherine.

Když se Alois Erhart vracel do hotelu Atlas, nejprve ho nechtěli pustit dovnitř. Aspoň tu ruku, kterou k němu napřáhl nějaký policista, si vysvětloval jako vybídnutí, aby zůstal stát. Tomu, co policista říkal, nerozuměl. Neuměl dobře francouzsky.

Už z dálky viděl rotující modré světlo policie a záchranky – a napadlo ho: sebevrah. Pomalu vykročil k hotelu a okamžitě tu zase byl ten pocit, který se ho zmocnil už v poledne: připadalo mu, že v hrudním koši a břišní dutině se jako nějaké avízo, či dokonce výzva náhle začalo rozpínat to Nic, do něhož se každý člověk dříve či později zřítí. Vyvolávalo to v něm tíseň a krajní napětí: ten zázrak, že v omezené schráně těla se může bez hranic šířit prázdnota. Duše jako černá díra, která nasává a v nicotu proměňuje všechny zkušenosti, co jich za celý život nashromáždil, až se všude rozšíří ono Nic, absolutní prázdnota, úplně černá, ale postrádající přívětivost bezhvězdné noci.

Teď tu stál, u schodů vedoucích do hotelu, s bolavými kostmi a se svaly pálicími únavou, za ním tu a tam nějaký zvěda-

vec, a anglicky řekl: Je hostem tohoto hotelu, má tu pokoj – ale s napřaženou rukou to nijak nepohnulo. Situace mu přišla tak surreálná, že by se vůbec nedivil, kdyby byl na místě zatčen. Ale nebyl to jen starý muž, jehož tělo neodvratně začalo vypovídat službu, byl to také emeritní profesor DDR. Erhart, který půl života představoval autoritu. Turista, řekl rozhodně, je turista. Zde! V tomto hotelu. A přeje si jít do svého pokoje. Policista ho nato doprovodil do vstupní haly a odvedl ho k muži téměř dva metry vysokému, v příliš těsném šedivém obleku, mohlo mu táhnout na šedesát, a ten ho vyzval, aby se legitimoval.

Proč tu profesor stojí se sklopenou hlavou? Hleděl na nafouklé plynaté břicho tohoto obrovitého muže – a náhle se ho zmocnil soucit. Jsou lidé, jejichž mohutná fyzická prezence vyvolává dojem nikdy neochabující síly, vždy fit, nikdy nechozí, až je to pak najednou sklátí, jako by do nich blesk uhodil, po smrti ve věku, o kterém se říká: To ještě není žádný věk. Vždy pyšní na svou konstituci se považují za nesmrtelné, dokud mohou své tělo vypínat před druhými, nastrkovat je druhým před oči. Tihle lidé nebyli nikdy konfrontováni s otázkou, jak by se rozhodli, kdyby byli staří a chronicky nemocní a pak už jen ležáci odkázaní na cizí péči. Tenhle člověk je hluboko uvnitř prohnílý a zpuchřelý a co nevidět se skácí, jen to ještě neví.

Profesor Erhart mu podal pas.

Kdy že přijel? Parlez-vous français? No? English? Kdy opustil hotel. Zda byl v hotelu mezi devatenáctou a dvacátou hodinou.

Proč tyhle otázky?

Vyšetřování vraždy. V jednom pokoji tohoto hotelu zastřelili člověka.

Bolelo ho právě předloktí. Profesor Erhart si pomyslel, že možná už začalo být nápadné, jak si rukou pořád mne paži, promačkává ji, hněte.

Z kapsy nepromokavé bundy vyndal digitální fotoaparát, zapnul ho. Může ukázat, kde byl: na každém snímku bylo uvedeno, kdy byl pořízen.

Muž se usmál. Fotografie si prohlížel jednu po druhé. Odpoledne v Evropské čtvrti, Schumanovo náměstí. Budova Berlaymont, budova Justa Lipsia. Tabulka s názvem ulice „Rue Joseph II“. Proč tahle tabule?

Jsem Rakušan!

Jo tak.

Socha „Evropský sen“ v Rue de la Loi. Bronzová postava slepého (nebo náměsíčního?) muže, který jednou nohou vykračuje mimo podstavec do prázdna. Co ti turisté všechno nefotografují! Tady. Devatenáct hodin patnáct minut: Grand Place. Tam několik fotografií až do devatenácti dvacet osm. Pak poslední: dvacet hodin čtyři minuty, Sainte-Catherine, loď kostela. Muž mačkal dál, až se zase objevila první fotografie. Vrátil se zpátky. Kristus, oltář, před ním v lavici muž, na zádech má napsáno „Guinness“.

Po tváři mu přelétl úsměv a fotoaparát vrátil.

Když Alois Erhart přišel do svého pokoje, přistoupil k oknu, podíval se ven do deště, přešel si rukou po mokrých vlasech, zaposlouchal se do svého nitra. Nic neslyšel. Když sem přišel předtím v poledne, hned otevřel okno, nakonec se z něj daleko vyklonil, aby měl lepší přehled po celém náměstí, nahnul se až moc daleko, málem by byl ztratil rovnováhu, už mu zmizela i půda pod nohama, viděl, jak se blíží asfalt, šlo to hrozně rychle, prudkým pohybem sebou trhl dozadu, spadl z okna na zem a při tom si o radiátor narazil ruku, ve směšně zkroucené poloze zůstal sedět na podlaze – a měl pocit, že je ve stavu volného pádu, kterému ale právě tak tak zabránil, pocit, který má člověk možná v poslední vteřině před smrtí. Pak se vysoukal nahoru,

posadil se na postel, těžce oddychoval a náhle tu byla ta euforie: je svobodný. Ještě. Může se nezávisle rozhodovat. A on to rozhodnutí učiní. Teď ještě ne. Ale zatím. Sebevrah – blbý výraz! Suverénní, svobodný člověk! Věděl, že musí – a náhle také věděl, že může. Smrt, to mu teď bylo jasné, je tak banální a nicotná a nevyhnutelná jako bod „Různé“ na konci programu schůze. To je ten okamžik, kdy už nic nenásleduje. Umírání musí přeskočit. Skočit.

Nechtěl umírat jako jeho žena. Na konci tak bezmocná, odkázaná na to, že jí –

Vzal do ruky ovladač, pustil televizi. Svlékl si košili, viděl, že na pravé ruce má výron. Stiskl tlačítko na ovladači: dál! Svlékl kalhoty, dál! Ponožky, dál! Slipy, dál! Dospěl na stanici Arte. Právě tam začínal film, klasika, „Odtud až na věčnost“. Už jsou to desítky let, co tenhle film viděl. Lehl si na postel. Nějaký hlas říkal: „Tento film vám přináší parship.de, nejvýznamnější seznamovací agentura.“

Vůbec to nebyla náhoda, že Fenia Xenopoulou právě v okamžiku, kdy na náměstí zahýbala záchranka a rozječela se siréna, myslela na záchranu. Už několik dní nemyslela na nic jiného, stala se z toho přímo fixní idea, a proto jí i teď táhlo hlavou: Záchrana! On mě musí zachránit!

Seděla u večere v restauraci Menelas přímo proti hotelu Atlas, společně s Kai-Uwe Friggem, kterému od krátkého románu před dvěma lety říkala v soukromí Fridsch, ale zůstávalo koketně nezodpovězeno, zda jeho jméno zkomolila podle „Fritz“, protože byl Němec, anebo zda naráží na „fridge“, lednici, protože svým věcným a korektním způsobem vystupování působil tak chladně. Frigge, vyčouhlý, flexibilní muž mezi čtyřicátkou a padesátkou, původem z Hamburku, už deset let v Bruselu,

měl ve všech těch zákopových bojích, intrikách a výměnných obchodech pochopitelně předcházejících konstituování nového kabinetu Evropské komise štěstí (anebo se právě na žádné štěstí nespolehal) a udělal úctyhodný kariérní skok: byl teď šéfem kabinetu generálního ředitelství pro obchod, a tedy vlivným vedoucím kanceláře jednoho z nejmocnějších komisařů Unie.

To, že se ti dva v tomhle městě plném prvotřídních restaurantů sešli právě v řecké restauraci, spíš průměrné, jak se nakonec ukázalo, nebylo přání Fenie Xenopoulou, nepocítovala stesk po zemi původu ani touhu po chutích a vůních kuchyně svého domova. Navrhl to Kai-Uwe Frigge: chtěl dát řecké kolegyni najevo svou solidaritu, teď, kdy po málem státním bankrotu Řecka a čtvrtém nekřesťansky drahém záchranném balíčku EU to měli „ti Řeci“ u kolegů a mezi veřejností na celé čáře prohrané. Byl si jist bodem ve svůj prospěch, když jí jako místo setkání mailem navrhl „Menelas? Na Vieux Marché aux Grains, Sainte-Catherine, údajně velmi dobrý Řek!“, a ona odpověděla „Okay“. Bylo jí to jedno. Žila a pracovala v Bruselu už dost dlouho na to, aby se ještě zaobírala nějakým patriotismem. Chtěla jediné: záchranu. Svou vlastní.

Říkat fondu, který má zabránit bankrotu Řecka, záchranný deštník, to v sobě má kouzlo nechtěného, prohlásil Frigge. No jo, metafory, na ty nemáme v baráku zrovna štěstí!

Fenii Xenopoulou to ale ani v nejmenším nepobavilo, nechápala, co tím chce říct, přesto se zvonivě zasmála. Působilo to upjaté a nebyla si jistá, jestli to je vidět, ta strojenost, anebo jestli pořád ještě funguje to, na co se dřív mohla vždycky spolehnout: jak mistrně rozehranými obličejovými svaly, načasováním, zářivě bílými zuby, vroucím pohledem vyvolává dojem neodolatelné přirozenosti. Ono i pro artificialnost je třeba mít přirozený talent, ale Fenia byla kvůli tomuto narušení své kariéry – v jejím věku! Už jí bylo čtyřicet! – tak rozrušená, že si svým talen-

tem, totiž dokázat se vědomě zalíbit, už nebyla jistá. Pochybnosti o sobě samé, připadalo jí, překrývají její zjev jako lupénka.

Kai-Uwe si objednal jen selský salát, Fenia už už chtěla říct: Ten si vezmu taky. Jenže pak se slyšela, jak si objednává giouvetsi. Džuveč! Byl vlažný, kapal z něj tuk. Proč se už nemá pod kontrolou? Celá se rozkližuje. Musí si dávat pozor. Číšník dolil víno. Vrhla pohled na skleničku a pomyslela si: dalších osmdesát kalorií. Usrkla vody, sebrala všechny síly a pohlédla na Kai-Uweho, oběma rukama si tiskla sklenici s vodou ke spodnímu rtu a snažila se upírat na něj pohled komplíce i svůdnice zároveň. Uvnitř se proklínala. Co to s ní je?

Záchranný deštník! řekl Kai-Uwe. V němčině se takové neologismy tvořit klidně dají, stačí, aby se něco takového třikrát objevilo v deníku Frankfurter Allgemeine, a už to připadá každému vzdělanci úplně normální. A pak se s tím nedá už nic dělat. Šéfová to říká na každou kameru, kterou před ni postaví. Překladatelům to dalo pořádně zabrat. Angličtina a francouzština zná jen záchranný kruh a deštník, ten do deště. Ale co, ptali se nás, co je prosím pěkně „záchranný deštník“? Francouzi to zpočátku překládali jako „parachute“. Nato přišel protest z Elysejského paláce: Deštník nezabrání pádu, jen ho zpomalí, to je špatný signál, Němci nechtě prosím pěkně –

Kdykoli jedl olivu a pecku pokládal na talíř, připadalo Fenii, že si bere jen chuť olivy, ale kalorie posílá zpátky do kuchyně.

V tom okamžiku začala výt siréna, pak modré světlo, mod-rá mod-rá mod-rá mod-rá...

Fridschi?

Ano?

Musíš – Už s tím chtěla ven: Mě zachránit. Ale to bylo vyloučené. Včas se opravila: ... mi pomoci! Ne, musí vystupovat kompetentně, a ne volat o pomoc.

Ano? Vyhlédl sklem restaurace k hotelu Atlas. Viděl, jak ze záchranky vytahují nosítka, jak s nimi záchranáři vbíhají do hotelu. Jakkoli byl Menelas blízko hotelu, přece jen byl dost daleko na to, aby Fridsch pomyslel na smrt. Byla to pro něho pouhá choreografie, lidé se tu pohybují v souladu se světlem a zvukem.

Musíš – řekla už, teď by ta slova raději vzala zpět, jenže nešlo to – ... pochopit... ale ty to chápeš! Víím, že chápeš, že –

Ano? Podíval se na ni.

Sirény policejního auta.

Fenia Xenopoulou pracovala původně na generálním ředitelství pro soutěž. Komisař, Španěl, neměl potuchy, která bije. Ale každý komisař je tak dobrý jako jeho kancelář a ona na sebe upozornila jako vynikající článek perfektně fungující kanceláře. Rozvedla se. Neměla čas ani chuť každý druhý anebo později třetí či čtvrtý víkend setkávat se u sebe v bruselském apartmánu anebo v Aténách s chlápkem, co žvatlá cosi o intimitách aténské smetánky, kouří při tom doutníky a vypadá jako karikatura zbohatlíka. Brala si veleúspěšného advokáta, a z bytu vyhazovala provinční advokátskou šmíru! Pak postoupila o stupínek výš a dostala se do kabinetu komisaře pro obchod. V Obchodě si člověk vydobude ostruhy, když rozmetává obchodní omezení. Přestal pro ni existovat soukromý život, nic ji nepoutalo, znala jen svobodný světový obchod. Skutečně si myslela, že kariéra, kterou má před sebou, bude její odměnou za to, že má podíl na nápravě světa. Fair trade byl v jejich očích tautologie. Trade je přece předpokladem globálního fairness. Komisař, Holanďan, měl skrupule. Byl tak neuvěřitelně korektní. Fenia si dala tu práci a spočítala, kolik guldenů ty jeho skrupule stojí. On ten člověk skutečně ještě pořád počítal v guldenech! Přesvědčit ho bylo obtížné jako plavat proti proudu v úžině Golden Gate, ale vavříny, které si tím vysloužil, když ho Fenia přesvědčila, měly cenu zlata. Teď měl

následovat další skok. Čekala, že při novém sestavování Komise po evropských volbách zase postoupí vzhůru. A skutečně: byla povýšena. Dostala oddělení. Jaký v tom byl problém? Pociťovala toto povýšení jako degradaci, jako narušení slibné kariéry, jako odsun kamsi na vedlejší kolej: stala se vedoucí ředitelství C („Komunikace“) na generálním ředitelství pro kulturu!

Kultura!

Studovala ekonomii, London School of Economics, doktorát na Stanford University, uspěla v konkursu, a teď sedí na Kultuře – to by mohla stejně tak dobře hrát Monopoly. Kultura byl bezvýznamný resort, bez rozpočtu, bez váhy v Komisi, bez vlivu a moci. Kolegové říkali kultuře alibistický resort – kdyby aspoň to! Alibi je důležité, každý čin potřebuje alibi. Jenže Kultura nebyla ani nějaké to sehrávané divadýlko, protože nebylo nikoho, kdo by na ně chtěl koukat. Když komisař pro obchod nebo pro energii, ba dokonce komisař pro rybolov musel při schůzi Komise na toaletu, byla diskuse přerušena a čekalo se, až dotýčný nebo dotýčná přijde. Ale když si musela odskočit komisařka pro kulturu, jednalo se poklidně dál, nikdo si ani pořádně nevšiml, jestli komisařka sedí u jednacího stolu, nebo na záchodě.

A tak Fenia Xenopoulou nastoupila do výtahu, který jel sice nahoru, ale pak nepozorovaně zůstal stát mezi dvěma poschodími.

Musím si odskočit! řekla. Když se vracela z toalety, viděla, že telefonuje. Neztrácel čas.

Fridsch a Fenia se velkým oknem dívali naproti k hotelu, mlčky, jako starý manželský pár, který je rád, že se stalo něco, o čem pak budou moci prohodit pár vět.

Co se tam děje?

Nemám zdání. Třeba tam někdo v hotelu dostal srdeční infarkt? řekl Fridsch.

Ale kvůli infarktu přece hned nejezdí policie!

No to je pravda, přisvědčil. A po krátké pauze – už by málem řekl: À propos srdce. Co tvůj milostný život? Ale na poslední chvíli otázku spolkl.

Ty máš něco na srdci! řekl.

Ano!

Klidně mi všechno pověz!

Poslouchal a přikyvoval a přikyvoval, čas od času protáhl „okay“, aby dal najevo, že ji poslouchá, a nakonec řekl: Co pro tebe můžu udělat?

Musíš si mě vyžádat. Můžeš si mě – ano: vyžádat? Chci zpátky na Obchod. Anebo bys mohl promluvit s Queneauem? Dobře si spolu rozumíte. Bere tě vážně. Třeba by mohl něco udělat. Musím pryč z Kultury. Udusím se tam!

Jo, řekl. Náhle pocítil strach. To je ale možná trochu silné slovo. Zmocnila se ho stísněnost, kterou si nedovedl nijak vysvětlit. Nikdy nepřemýšlel o životě. Kdysi dřív o svém životě přemýšlel – o hodně dřív, tehdy, kdy ještě neměl se životem žádnou zkušenost. Byly to fantazie, sny, zaměňoval snění s přemýšlivostí. Nedá se říct, že by za svými sny šel. Tak jako se přichází na určité nástupiště, přišel na místo, kde obvykle začíná cesta k nějakému cíli. Od té doby byl na kolejích. V hloubi duše věděl, že často bylo pouhopouhé štěstí nevykolejit. Ale dokud byl člověk na kolejích, neexistovalo nic, o čem by musel ještě přemýšlet. Život. Funguje, anebo nefunguje. Pokud funguje, doplní se „člověk“. Člověk funguje. Nad ničím z toho neuvažoval. Bylo mu to prostě jasné. Zaměňoval tuto jasnost s bezpečným základem, na němž se pohyboval, aniž musel přemýšlet o každém kroku. Ale teď se ten základ mírně zakymácel. Proč? Nepátral po tom. Jen tu lehkou stísněnost pocítil. Teď musím já na záchod!

Umyl si ruce, prohlížel se v zrcadle. Nebyl sám sobě cizí. Nebýt si cizí ovšem zároveň znamená nikoli důvěrně blízký. Vyn-

dal z peněženky tabletku viagry. Vždycky měl jednu při sobě. Rozkousl ji, zapil douškem vody, pak si znovu umyl ruce.

Věděl, že Fenia musí stejně jako on zítra brzo ráno do práce. Že tedy musejí brzo do postele. Museli fungovat.

Vzali si taxíka do Ixelles, do jeho apartmá. On předstíral touhu, ona předstírala orgasmus. Chemie byla v pořádku. Oknem modře pronikalo přerušované světlo reklamy z baru Le Cerf Bleu na druhé straně ulice. Kai-Uwe Frigge ještě jednou vstal a zatáhl závěs.

Stojí tam u okna nějaký člověk? Černý mstitel. Fantom. Člověk-stín. Vypadalo to jako postava z komiksu, nakreslená na zeď opuštěného domu: všechna okna toho domu šikmo naproti hotelu Atlas, na rohu Rue de la Braie, byla temná, výloha krámků byla zatlučená prkny, na prknech visely zbytky napůl stržených plakátů. Vedle na domovní zdi graffiti, nasprejovaná slova, nečitelná – ornamenty, tajné písmo, symboly? Před domem ohrazená staveniště, na ní vývěsní štít demoliční firmy De Meuter. Komisař Brunfaut samozřejmě věděl, že tahle černá postava, zarámovaná obdélníkem okna v prvním patře mrtvého domu, není graffiti. Ale působila tak. Ve všech koutech tohoto města byly zdi domů a protipožární stěny až po hřebeny střech pomalované komiksovými malůvkami, kopiemi a variacemi Hergého nebo Morrise, zvířaty od Bonoma nebo výtvoři hochů, kteří se považují za následovníky těchto umělců. Pokud byl Brusel otevřenou knihou, pak to byl komiks.

Krátce předtím vyšel komisař Brunfaut z hotelu Atlas a dal kolegům v zásahovém voze pokyn, aby proklepli sousední domy a poptali se, zda se třeba někdo v inkriminovanou dobu náhodou nedíval z okna a něco neviděl.

To ten rok pěkně začíná, komisaři!

Každý den pěkně začíná, opáčil Brunfaut. Déšť pomalu ustával, komisař tam stál široce rozkročen, povytáhl si kalhoty, a zatímco rozprávěl s muži, pohledem klouzal po fasádách protějších domů. A tu ji uviděl: oknem zarámovanou postavu jako stín.

Skutečně tam u okna stál nějaký muž. V okně domu určeného k demolici. Komisař se pozorně zahleděl tím směrem. Muž se nehýbal. Je to skutečně člověk? Anebo nějaká loutka? Proč by tam měla za oknem stát loutka? Anebo to je stín, jehož obrysy ho matou? Anebo přece jen graffiti? Komisař se ušklíbl. Ne doopravdy, samozřejmě. V duchu. Ne, stojí tam chlap! Dívá se dolů? Vidí, že se na něj komisař dívá? Co viděl?

Jdem! zavelel komisař Brunfaut. Do práce! Ty si vezmeš tadyten dům, ty tamten! A ty –

Tu barabiznu taky? Ta je přece prázdná!

Ano, tu taky – jen se podívej nahoru!

V tom okamžiku stín muže zmizel.

Odstoupil od okna. Kde má cigarety? Možná v kabátě. Kabát ležel na kuchyňském stole, jediném kusu nábytku, který v bytě ještě zbyl. David de Vriend šel do kuchyně, vzal do ruky kabát. Co že to chtěl? Kabát. A proč? Stál tam nerozhodně, hleděl na kabát. Bylo načase jít. Ano. Tady už nic nemá. Co pohledávat. Byt byl komplet vyklizený. Zadíval se na obdélníkovou skvrnu na stěně. Tady visíval obraz. „Les u Boortmeerbeeku“, idylická krajinka. Ještě teď si vybavoval: jak ho sem věšel. Pak ho měl celý život na očích, až ho už vůbec nevnímal. A teď: prázdné místo. Bylo poznat už jen to, že tu bývalo něco, co tu už není. Historie života: prázdný obrys na tapetě, která už sama byla nalepená na nějakou prehistorii. O něco níž se rýsovala kontura skříně, co tu stávala. Co do ní ukládal? Co se tak v životě na-

shromáždí. Toho neřádstva vzadu! To se ukáže až pak. Chuchvalce prachu, cáry umaštěných, začouzených, plesnivějících nečistot. Můžeš uklízet celý svůj život, a uklízej si třeba jen ten svůj život, na konci, když se začne vyklízet, zůstane jen neřád! Za každou plochou, kterou uklízíš, za každou fasádou, kterou pulíruješ. Dokud jsi mladý, nemysli si, že by tu snad ještě nebylo nic zpuchřelého, zplsnivělého a zkaženého, kdyby najednou začali odklízet tvůj život. Jsi mladý a myslíš si, žeš ze života ještě nic neměl anebo jsi toho měl jen málo? Ale ten neřád vzadu je vždycky neřád celého života. Zůstane jen ten neřád, protože neřádstvo jsi a v neřádstvo se obrátíš. Pokud se ale dožiješ stáří: měl jsi štěstí. Ale mylil ses, i když jsi po celý darovaný život uklízel – na konci se vyklízí a co vidíme? Neřádstvo. Je za vším, pode vším, je podkladem všeho, cos uklízel. Čistý život. Ten jsi měl. Dokud se neobjeví ten neřád. Tamhle byl dřez. David ustavičně umýval. Myčku nádobí nikdy neměl. Každý talíř, každý šálek po použití hned umyl. Pokud pil kávu sám, a on sám byl, téměř pořád byl sám, vypil kávu vestoje, hned vedle výlevky, aby mohl šálek okamžitě opláchnout, poslední lok a otočit koutkem. Vždycky to bylo stejné, vypláchnout, osušit a utřít, důkladně vyleštit a šálek postavit zpátky, aby bylo vše čisté, to považoval vždycky za důležité, čistý život, a pak: Co je teď vidět tam, kde byl dřez? Plesnivina, houba, cáry pavučin, neřád. Dokonce i v té tmě či přitmě bylo ten neřád vidět. Nebylo tam už nic, všechno vyklizené, to tu ale ještě bylo, to bylo vidět: cáry neřádstva za uklizeným životem.

Hodil kabát zase přes židli. Chtěl – co vlastně? Rozhlédl se kolem sebe. Proč už nejde? Měl by jít. Utéct odsud. To už není ten byt, ve kterém žil. To už jsou místnosti, ve kterých existoval předchozí život. Ještě jedna obchůzka. Nač? Civět na prázdné místnosti? Vešel do ložnice. Tam, kde stála postel, byla dřevěná

podlaha světlejší, obdélník, který se tam rýsoval, vypadal v pološeru jako velké padací dveře. Prošel kolem obdélníku k oknu, proč nepřešel přes něj, proč udělal v téhle prázdné místnosti oblouk, jako by měl strach, že by se obdélník mohl skutečně otevřít a požít ho? Neměl strach. Tady vždycky stávala postel, šel ode dveří k oknu tak, jak k oknu okolo postele chodil celý život. Vyhlédl ven: skoro na dosah ruky požární schodiště vedlejší budovy, školy. Jednou za rok mívali cvičný poplach, rozječela se siréna a žáci nacvičovali rychlý a spořádaný sestup po žebříku. Jak často stál David de Vriend u toho okna a díval se. Útěk. Cvičení. Na dosah ruky – to se tak říká. Schodiště bývalo na dosah ruky, když se tam nastěhoval. Bylo pro něj tenkrát taky argumentem, aby tenhle byt vzal. Byt má velmi dobrou polohu, říkal tehdy prodávající a de Vriend se z toho okna podíval na požární schodiště a přisvědčil: Ano, poloha je dobrá! Říkal si, že kdyby to muselo být, byl by jedním skokem na schodišti a mohl by zmizet, a tamti by mu zatím pořád ještě klepali na dveře. To by si tenkrát skutečně troufl, určitě by to zvládl. Ale dnes – ani pomyšlení. Teď bylo schodiště mimo dosah, příliš daleko. Děti, které zde nacvičovaly útěk, byly už půl století pořád stejně staré, pořád děti, jen on byl čím dál starší, nakonec příliš starý, slabý a sešlý a vyšlý ze cviku. Díval se z okna a viděl – už nedosáhne. Vzpomněl si, že si chtěl zakouřit. Měl by konečně jít, zmizet – prošel předsíní, ne do kuchyně, kde měl kabát s cigaretami, ale do obýváku. Nerozhodně zůstal stát, pátravě se rozhlížel. Prázdna místnost. Chce – co tady ještě chce? Přistoupil k oknu, ano: ještě jednou se podívat, po náměstí, u něhož strávil celý darovaný život a snažil se najít své „místo v životě“.

Díval se dolů na modré světlo. Na nic nemyslel. Byla mu zima. Věděl proč. Nepomyslel ani na to, že to ví a že to nestojí za nějaké pomyšlení. Vězelo to v něm, staré vědomí. To nebylo třeba

si v hlavě formulovat. Hleděl nehnutě na policejní auta, srdce se mu sevřelo a zase se uvolnilo, to jak duše pokrčila rameny.

Když byl ještě učitelem, snažil se to žákům ve slohových pracích vždycky mýtít: ty věty blablabla-čárka-pomyslel si.

Vymýtít se to nedalo. Děti, ty si skutečně myslely, že lidé, když jsou sami, mají ustavičně v hlavě věty s „pomyslel si“ nebo „pomyslela si“. A pak se tyhle hlavy „pomyslel si“ a „pomyslela si“ setkají a produkují věty „řekl“ a „řekla“. Pravda je taková, že je až dovnitř do těch hlav tak neuvěřitelně ticho pod nebem bez Boha. Naše klábosení je jen ozvěnou tohoto ticha. Srdce se mu chladně sevřelo, uvolnilo. Sevřelo se, uvolnilo. Nadechl se, vydechl. Jak to modré světlo pulsuje!

Vtom uslyšel zvonek. Pak bušení čísi pěsti do dveří. Šel do kuchyně, oblékl si kabát.

Šel do ložnice. Venku pořád někdo tloukl do dveří. David de Vriend zase udělal malý oblouk, když šel k oknu. Podíval se ven. Mimo dosah. Sedl si na zem, zapálil si cigaretu. Klepání. Bušení.

Druhá kapitola

*Ideje narušují to,
co by bez nich vůbec nebylo.*

ČLOVĚK MUSÍ MÍT MOŽNOST dopřát si depresi. Martin Susman měl šanci přežít: pracoval na „arše Noemově“. Byl úředníkem Evropské komise, generálního ředitelství „Kultura a vzdělávání“, spadajícího pod ředitelství C „Komunikace“, a vedl oddělení EAC-C-2 „Program a opatření v kulturní oblasti“.

Interně říkali pracovníci svému resortu jen „archa Noemova“ anebo krátce „archa“. Proč? Archa nemá cíl. Nechá se unášet proudy, kolébá se na vzdouvajících se vodách, vzdoruje bouřím a chce jen jedno: zachránit sebe a to, co veze na palubě.

Netrvalo to dlouho, než to Martin Susman pochopil. Byl počátku tak šťastný a tak pyšný na to, že si tenhle džob vydobyl, zejména když ho do Bruselu nevyslala jako „END“ (Expert National Detaché) některá rakouská strana nebo instituce, ale že se o něj ucházel přímo u Komise a uspěl v konkursu – byl tak skutečně evropským úředníkem, bez národních závazků! Ale pak zjistil, že resort „Kultura a vzdělávání“ nemá v Evropské komisi žádnou váhu a stíhají ho shovívavé úsměšky. Když byla řeč o tomhle generálním ředitelství, říkali v aparátu prostě jen „Kultura“, „vzdělávání“ nechávali spadnout pod stůl, ačkoli oblast vzdělávání dosáhla pozoruhodných úspěchů, třeba celý projekt a prosazení programu Erasmus. A když se říkalo „Kultura“, ozýval se v tom takový podtón, znělo to, jako kdyby brokeri z Wall Streetu říkali „numismatika“, hobby podivinského příbuzného. Ale i pro veřejnost, pokud ji to vůbec zajímalo, byla image „evropské kultury“ špatná. Martin Susman byl v úřadě teprve krátce a ještě pořád četl domácí noviny – typická

začátečnická chyba –, když v Rakousku vypuklo pobouření, jak v těch listech psali, že Rakušanům „hrozí“ Kulturou: každý členský stát EU má právo na jedno komisařské místo, vláda nominuje určitou osobu a předseda Komise jí přidělí resort. Když po tehdejších evropských volbách byly nově obsazovány resorty, objevila se fáma, že Rakouskem nominovaný komisař má dostat „tu Kulturu“. Rakouská koaliční vláda se kvůli tomu dostala do sporů, protože strana designovaného komisaře větřila intriku koaličního partnera, byl vznesen protest, rakouské noviny tvrdily muziku a mohly se v tom plně spolehnout na ochotu svých čtenářů nechat se unášet rozhořčením: „Hrozí nám Kultura!“ Nebo: „Chtějí Rakousko odbýt Kulturou!“

Je to jako reakce dost divné, uvážíme-li, že se tahle země – no, tedy ne zrovna „chápe“, ale přece jen s oblibou označuje jako „kulturní národ“. Tato reakce nicméně odpovídala imagi a významu, které „ta Kultura“ v evropském mocenském soukolí měla. Image a význam závisely na výši rozpočtu, který mohl ten či onen resort rozdělit, a na vlivu na politické a ekonomické elity. A v obou těchto případech na tom byla „Kultura“ bledě. Rakouský komisař nakonec přece jen nedostal resort kultury, nýbrž „Regionální politiku“, což vzbudilo jásot v řadách kulturního národa: „Máme,“ hlásily teď rakouské noviny, „rozpočet 337 miliard!“

„Kulturu“ dostalo Řecko. Zdálo se, že to ohromně sedlo, pomyslíme-li na řeckou antiku jako fundament evropské kultury, ale taky cynicky seklo, budeme-li oklešťování demokracie v Evropě klást do souvislosti s otrokářskou společností řecké antiky – a přitom to bylo docela prosté: Řecko bylo kvůli své nyní už nekonečné finanční a rozpočtové krizi na dně, a proto bezbranné a muselo brát, co dostalo. Podceňovaný resort. To nebyl úkol, to byl trest: Kdo nedokáže zacházet s penězi, ten taky radši ne-

dostane do ruky žádné peníze, a tak obdrží resort bez rozpočtu. Řecká komisařka, zapálená žena, bojovala o silný tým, kterému by mohla důvěřovat a který jí mohl v Komisi přece jen získávat trochu té politické váhy. Podařilo se jí vyžádat si několik krajanů, kteří už získali zkušenosti v aparátu Komise, měli dobré kontakty s ostatními generálními ředitelstvími a těšili se vynikající pověsti, aby jimi na svém generálním ředitelství obsadila klíčové pozice. Tak byla Fenia Xenopoulou stažena z „Obchodu“ a byla povýšena na vedoucí toho ředitelství v „arše“, v němž pracoval Martin Susman.

Fenia nemohla toto povýšení odmítnout. Ten, kdo chtěl v aparátu Evropské komise udělat kariéru, musel prokázat mobilité. Kdo nedemonstroval ochotu takto se projevit a otočil se zády k nabídce změnit pole působnosti, mohl si sbalit fidlátka. A tak se přestěhovala do archy, s plánem teprve tady jaksepatří předvést svou mobilité: tím, že okamžitě začala usilovat o další změnu, se zvláštním zřetelem na svou visibilité. To bylo pro postup v aparátu stejně rozhodující: být vidět, pracovat tak, aby na sebe člověk pořád něčím upozorňoval.

Fenia věděla, co je to bída. Poznala to na vlastní kůži. Měla v sobě onu žhnoucí energii, jež je často vlastní lidem, které v duši bez ustání pálí mizérie jejich původu a kteří se od toho nedokážou odpoutat, ať to dotáhnou jakkoli daleko, protože tu svou duši si nosí pořád s sebou. Od první životní šance neustále prokazovala, že je odhodlaná pustit se do boje. Jestliže jí ukázali dveře a řekli: Pokud najdeš klíč, dostaneš se těmito dveřmi na svobodu – pak začala ten klíč velice svědomitě hledat, byla odhodlaná velmi dlouho trpělivě opilovávat všemožné klíče, aby některý konečně pasoval, ale v jeden moment přišla chvíle, kdy vzala sekeru a dveře rozmlátila. Sekera se nakonec stala jejím univerzálním klíčem.

Martin Susman nemohl Fenii vystát. Pracovní klima se od jejího nástupu do archy zhoršilo. Bylo patrné, že práci, kterou tady bylo třeba vykonávat, pohrdá, zároveň vyvolávala nesnesitelný tlak, aby činnost byla důrazněji stavěna všem na odiv.

Fenia Xenopoulou spala dobře. Spánek pro ni byl součástí ovládnutí těla, sebedisciplíny. Připojovala se na spánek jako na nabíjecí přístroj. Rukama si obemkla skrčené nohy, zakulatila záda, bradu přitiskla na prsa. A už se nabíjela silou na boj příštího dne. Jen když spala, neměla žádné sny.

Chrápal jsem? ptal se Fridsch ráno.

Ne. Já jsem spala dobře!

Jako děčko.

Jo.

Ne, vlastně jako embryo.

Embryo?

Jo. Tak jak jsi ležela. Připomnělo mi to snímky embryí! Dáš si kávu?

Ne, děkuju. Musím hned vyrazit. Chtěla mu dát na rozloučenou pusu a říct „Mysli na mě!“, ale neudělala to, pokývla jen a řekla: Musím...

Martin Susman dostával po cestě do kanceláře nejnovější informace. Kdykoli to počasí dovolilo, to znamená: když nepršelo, jel do práce na kole. Dopřával si tím trochu pohybu, ale to nebyl hlavní důvod. Metro v něm vzbuzovalo smutek. Ty unavené, šedivé obličejové tváře hned po ránu. Masky odhodlání ve tvářích lidí s kufříky na kolečkách a s pracovními aktovkami, působit vždy dynamicky a kompetentně a konkurenceschopně, špatně padnoucí masky, pod nimiž tlely pravé tváře. Pohledy do prázdna, když přistoupili žebráci s harmonikami, přešli jeden kousek

a s kelímkem od jogurtu prosili o pár mincí. Co to bylo za písně? To by Martin nedokázal říct, možná šlágry z dvacátých a třicátých let minulého století, předválečné. Vystupovat. Mechanicky se pohybující proudy lidí, dusající po pohyblivých schodech mimo provoz, sunoucí se obedněnými, zašpiněnými koridory věčných staveníšť podzemí, kolem stánků s pizzou a kebabem, pachu lidských výměšek a rozkladu, konečně vzdušný kanál výstupu na ulici, vzhůru na denní světlo, které do zasmušilé duše už nepronikne. Martin jezdil radši na kole. Velmi záhy se stal členem skupiny EU Cycling Group. Tahle cycling group dává každému úředníkovi EU, který se k ní dal, k dispozici osobního trenéra a ten ho naučí dovednostem úrovně basic, například jak na kole živý projet přes náměstí Montgomery, trenér vyhledá nejbezpečnější cestu z bytu na pracoviště, ta se pak několik dní společně nacvičuje, a taky se učili plesknout za jízdy etiketu „Stojíte v cestě!“ na auta parkující na stezce pro cyklisty. Samolepky auto nepoškodily, daly se snadno sejmout. EU Cycling Group byl velký úspěch, účastí úředníků EU se během pár let zdvojnásobil podíl cyklistů na bruselském dopravním ruchu.

Nejvíce se Martinovi líbilo, že po cestě do úřadu se spontánně tvořily skupinky. Když ráno vyjel z domova, nejpozději na Boulevard Anspach narazil na prvního kolegu, pak na druhého, až nakonec narostli na houf osmi nebo deseti cyklistů. Němečtí úředníci tenhle houf předjížděli na závodních kolech, svištěli do práce v perfektním cyklistickém oblečení, jako by museli vyhrát kritérium, a tak kancelářské sprchy ve sklepních prostorách úřadu před začátkem pracovní doby používali téměř jen sami Němci. Nizozemci na svých babičkovských kolech anebo kolegové z románských zemí jezdili v poklidu, rozšafně šlapali v obleku a ani se při tom nezapotili, jeli vedle sebe a vedli řeči, a člověk se tak dozvěděl víc než v kantýně – všechny nové drby, intriky, kariérní

skoky. Pro toho, kdo chtěl mít přehled o aktuálním dění, byly tyhle rozhovory na cyklostezce důležitější než četba European Voice a přinejmenším stejně důležité jako studium Financial Times.

Na Rue de l'Écuyer se k houfu přidal Bohumil Smékal, jeho přítel a kolega z C-1 („Kulturní politika a mezikulturní dialog“), ani ne o dvě stě metrů dál na Rue d'Arenberg zaslechli, jak na ně volá Kassándra Mercouri, vedoucí kanceláře Fenie Xenopoulou. Bohumil a Martin přibrzdili, nechali houf ujet, počkali, až se k nim Kassándra přidá, a šlapali dál ve třech.

Máš už nějaký nápad? zeptal se Bohumil. Pak rozčileně vykřikl „Bacha!“ a ukázal na auto, které před nimi parkovalo na stezce. Bleskurychle vytáhl z tašky přehozené přes rameno samolepku, chvíli jel bez držení, aby odstranil fólii, těsným obloukem projel kolem auta a lípl nálepkou na boční sklo. Klakson auta spustil koncert.

Plesk! Ta sedla! zvolal s triumfem v hlase.

Ty jsi s těmi svými samolepkami nebezpečnější než auta, poznamenala Kassándra. Byla to kyprá, neustále ustaraně nebo dobrácky se tvářící žena mezi třiceti a čtyřiceti, vedle které malý, křehký Bohumil, třebaže o několik let starší, vypadal jako nezbedný klučina. Zazubil se. Tak co: už jsi dostal nějaký ten spásný nápad? Práce celého ředitelství je totálně zablokována, protože ještě nikdo pořád –

Jaký nápad? Co tím myslíš?

Přece Big Jubilee Project! Ještě jsi neodpověděl na ten hromadný mail. Já ostatně taky ne.

Projekt Velké jubileum? Myslel jsem, že to není potřeba nijak komentovat!

Jo. Všichni dělají mrtvý brouky. Z toho nic nebude. Nikdo to nepovažuje za důležité. Není divu, když pomyslím na ten propadák před pěti lety!

To jsem tady ještě nebyl.

Proč propadák? Ten ceremoniál v Parlamentu s těmi dětskými vyslanci byl přece celkem dojemnej! Děti z celé Evropy! Jejich přání do budoucnosti, mír a –

Sándro, prosím tě! Děťští vyslanci! Bylo to zneužití nezletilých dětí! Veřejnost naštěstí nic nepostřehla! Takže můj nápad je: – Pozor! Strhl kolo, vytlačil Martina doprostřed silnice, zase měl v ruce samolepku, ale upustil ji na zem, Martin ho donutil vrátit se na cyklostezku, zakřičel: Ty seš cvok!

Jo. Takže můj názor je, poučit se z historie jak známo znamená: Už nikdy! To se nesmí opakovat. Už nikdy Jubilee! Je to drahé a trapné! Nechápu, proč to Xeno bere tak vážně.

Jsou do toho zapojena všechna generální ředitelství. Když se v tom bude angažovat, může se blýsknout, řekla Kassándra.

Teď na to hrozně tlačí. Dnes v jedenáct schůze. Chce slyšet naše nápady.

Já jsem to pochopil jinak, řekl Martin. Já jsem myslel –

Schůze bude možná odložená. Ještě to není potvrzené, ale šéfová chce dnes narychlo schůzku s předsedou. A vůbec: víte vy, co právě čte?

To je mi teda srdečně jedno!

Myslíš jako knihu? Xeno čte? Dej pokoj, Sándro, ty fantazíruješ!

Knihu, ano. A nefantazíruju. Musela jsem ji pro ni sehnat expresně. Tomu neuvěříte!

No tak ven s tím!

Pozor!

Poslouchej!

Takže. Šéfová se už několik dní jako na generálním štábu připravuje na rozhovor s předsedou. Chce o něm všechno vědět, od okruhu jeho vlivných kontaktů až po jeho zamilovaná jídla,

všecko, dokonce jeho oblíbenou knihu. Může se jí to hodit při takovém tom povídání kolem. Je v tomhle příšerně akurátní.

Předseda má nějakou oblíbenou knihu?

Pravděpodobně Muž bez vlastností! řekl Martin.

Muž bez vlastností? To by byl dobrý titul jeho autobiografie!

Děcka, moment! Poslouchejte! Vypátrala to přes soukromé kanály. Předseda má fakt oblíbenou knihu! Román! Veřejně se to neví. A má zřejmě několik exemplářů, protože si v něm pořád čte. Jeden mu leží u postele. Jeden má na psacím stole v kanceláři. Možná že jeden leží i v apartmá jeho přítelkyně. Kassandra celá zářila. Tenký povlak potu? Potěšení? Ať je to jak chce, řekla, musela jsem knihu sehnat a šéfová čte a čte! Xeno čte literaturu, pomyslel si Martin udiveně, a román! Pro svou kariéru je dokonce ochotná přečíst román.

Fenia Xenopoulou seděla u psacího stolu a četla. To, co četla, ji naplňovalo úžasem. Uměla číst velmi rychle, naučila se stránky přímo skenovat, informace si v hlavě okamžitě zakládát do šuplátek, ze kterých je v případě potřeby dokázala bleskurychle vytahovat. Ale tohle byl román. Na ten neměla žádný rastr, o co tam jde? Kde jsou ty informace, které by se mohly hodit, co si z toho má prokristapána pamatovat? Vypráví se tady o životě nějakého člověka, to je všecko krásné, ale: co jí je po tomhle úplně cizím člověku? A ještě k tomu žil v úplně jiné době, takhle přece už nikdo nemyslí a nejedná. A vůbec: Žil on skutečně, anebo je to všecko jenom vymyšlené? Podle Googlu ten člověk skutečně existoval, měl ve své době hrát významnou roli, s důsledky na politické uspořádání kontinentu a nakonec celého světa. Ale zas tak významný být nemohl, to by o něm slyšela ve škole. Byl to zřejmě spíš případ pro specialisty, a ani ti se neshodovali v tom, jak roli, kterou ten muž hrál, nakonec hodnotit.

Listovala netrpělivě dál, přeskočila kapitolu. Nechácala to: tady vůbec nejde – aspoň doteď – o politické rozhodování. Nýbrž o lásku. Celé to je psané z pohledu ženy, která toho muže milovala. Ale v hesle Wikipedie o tomhle muži se jméno té ženy vůbec nevyskytuje. A nebylo ani jisté, zda ho skutečně milovala, tedy aspoň doteď to pořád ještě nebylo jasné. Jisté je, že cítila nutkání usilovat o jeho pozornost, získat na něj vliv. Jestliže ale je tato žena autorčin výmysl, jaký smysl by mělo číst, jak se tahle osoba, fiktivní postava, snaží nabýt moci nad člověkem, který měl v historických dobách skutečnou moc? Jestliže chtěla autorka ukázat, jak může žena získat moc nad mocnými muži, proč nenapíše nějakého rádce? Objevovaly se tam intriky i dovádivé hrátky, boje s politickými konkurenty, ale nakonec – Fenia listovala dál, čím dál netrpělivěji, přečetla stránku, deset vynechala – nakonec to všechno šlo k lásce, případně k tomu, jak je politická moc bezvýznamná, když jde o moc lásky. Šlo by to tak říct? To je ale přece střelený! Romány jsou střelený!

Fenia se pohodlně opřela v křesle. To že je oblíbená předsedova kniha? Ten předseda se docela pomátl. Těch myšlenek pořád! Co si myslela ona, co si myslel on, kde to ta autorka bere? Pokud tenhle muž skutečně existoval, pak jsou určitě nějaké prameny v archivech, dokumenty, smlouvy, listiny, ale myšlenky? Myšlenky se přece nikdy do listin nezaznamenávaly. Kdo má kouska rozumu v hlavě, nepřipustí nic, co by vedlo k tomu, že by někdo mohl číst jeho myšlenky.

Zavřela oči, náhle jí vytanul na mysli včerejší večer s Fridschem, noc. Skutečně si myslela, že on – myslel si, že ona –

Seděla strnule, ale zdálo se jí, že ztrácí pevnou půdu pod nohama. Doširoka rozevřela oči a trochu se vzchopila – a v tom okamžiku na obrazovce počítače uviděla: Nová zpráva od Kassándry Mercouri. „Schůzka u předsedy dnes přece jen bo-

hužel není možná. Kancelář předsedy v příštích dnech předloží návrhy termínů.“

Zaklapla knihu, odstrčila ji stranou.

Komu: B. Smékal („Mezikulturní dialog“), M. Susman („Opatření v kultuře“), H. Athanasiadis („Valorizace“), C. Pinheiro da Silva („Jazyková rozmanitost“), A. Klein („Mediální kompetence“)

– Fenia se na moment zarazila, pak vymazala Helene Athanasiadis –

Věc: projekt Jubileum

Potvrzení termínu: 11 hod. zasedací místnost. Očekávám návrhy.

Zazvonil telefon, Martin Susman se podíval na displej, bylo to místní, bruselské číslo, které neznal, zvedl, a hned toho litoval. Byl to jeho bratr.

To jsem já!

Jo jo. Ahoj, Floriane!

Vždyť víš, že jezdím do Bruselu.

Jo.

Už několik dní se ti zkusím dovolat. Nezvedáš to.

–

Včera večer jsem volal aspoň desetkrát. Proč to nikdy nezvedneš? Anebo nezavoláš zpátky?

Včera večer? To jsme tu měli nějaký problém.

Ty máš pořád nějaký problémy. Mám taky problémy, proto –

To byl –

V každém případě jsem tady. Jsem už v hotelu. V Marriottu. Za malou chvíli mám první jednání. Zajdeme na večer? Do kolika budeš v práci?

Do sedmi, půl osmé.

Dobře. Tak se pro mě stav v půl deváté.

V hotelu?

Jistěže v hotelu. A pak mi ukážeš nějakou hospodu, kde se dá kouřit.

Nikde se nesmí kouřit.

No to snad ne. Tak v půl deváté. A buď přesný, bratříčku!

Big Jubilee Project, Velký projekt Jubileum. S tímhle nápadem vlastně přišla Mrs. Atkinson. Byla generální ředitelkou GŘ KOMM, komunikační služby Evropské komise, odpovědnou i za její corporate image – a ta, jak ukázala poslední anketa Eurobarometru, se propadla až kamsi do sklepa. Bylo jí okamžitě jasné: Musí generální ředitelství řídit jinak než její předchůdci. Řádná práce s tiskem, kompetentní tiskový mluvčí a formální koordinace ospalých informačních center v členských státech nestačí. Nejenže průzkum vykázal nejnižší hodnoty od roku 1973, tedy od začátku pravidelných průzkumů veřejného mínění v zemích EU, ale aktuální výsledky bylo třeba chápat jako supermalér: o půl roku dřív hodnotilo práci Komise zásadně pozitivně ještě zhruba 49 procent obyvatel EU, a už tento výsledek byl označován za „historický propad“, bylo naprosto nepředstavitelné, že by to mohlo jít ještě níž. A teď to číslo do-
sahovalo – s využitím všech možností malovat narůžovo – ani ne 40 procent, největší pád v historii Eurobarometru, větší než propad míry souhlasu v roce 1999, kdy Komise musela kvůli korupčnímu skandálu odstoupit jako jeden muž. Sešup z 67 na 59 procent prožívali tehdy všichni jako katastrofu – ale co to je teď? A proč? Mrs. Atkinson studovala dokumenty, tabulky, výpočty procent, grafy, statistiky a uvažovala, jak k téhle dramatické ztrátě důvěry mohlo dojít. Na nového předsedu Komise pěli v hlavních evropských médiích už předem ohromnou

chválu, ale profitovala z toho nikoli Komise, nýbrž Evropský parlament, jehož respekt stoupl o téměř pět procentních bodů. Předseda dokázal poprvé v historii naplnit ženské kvóty, a sice nejenom mezi členy Komise – dvanáct z osmadvaceti komisařů nyní byly ženy –, ale i na řídicí úrovni generálních ředitelství: podíl žen činil nyní téměř 40 procent. Profitovala z toho i ona sama, což může, jak říkala, přiznat, aniž zároveň zpochybní svou kvalifikaci – naopak, důslednému uplatnění kvóty bylo nutno vděčit za to, že Mrs. Atkinson nepodlehla naprosto nekvalifikovanému kariéristovi Georgi Morlandovi, té svini, o které se pro tuto pozici zpočátku uvažovalo a která teď všude chodí a zesměšňuje ji jako typický příklad nesmyslnosti kvót. Doneslo se jí, jak všem vykládá, že je tak chladná, až z toho trpí syndromem studených rukou, a tak sedí u psacího stolu s rukama v obrovském rukávníku – no jo, ženský!

Taková fantazie vypovídala o tomhle intrikánovi vše: to, že si ji spojuje s obrovským rukávníkem, ukazovalo jednoznačně na jeho typicky britský mužský strach z vaginy, který pociťoval každý příslušník horní vrstvy.

Mrs. Atkinson studovala marketing a management na European Business School v Londýně a bravurně absolvovala práci o „kontrainduktivním marketingu“. Uvažovala, zda by neměla vzít intrikám Mr. Morlanda vítr z plachet, historku neofenzivně otočit a z rukávníku učinit svou obchodní značku, obrovský, zveličený rukávník: tím by Morlandova karikatura působila už dokonale jalově, ale zároveň jako posílení značky. To ale nebylo to, čím se teď zaobírala. Nešlo jí do hlavy, proč ani tento úspěch Komise, ženské kvóty, tento zřetelný signál lepších šancí žen na tomto kontinentu, image Komise nezlepšil. Podíl žen v Evropském parlamentu činil pouhých 35 procent, ale respekt k Parlamentu rostl, i mezi voličkami všech věkových skupin, což bylo

samozřejmě v pořádku, ale že se propadala Komise, to byla záhada, to byl ten problém. Jejím úkolem teď bylo tento trend zastavit a zvrátit. Jaké byly ty body kritiky, jaký byl důvod špatné image Komise? Kliše. Předsudky. Pořád totéž. Nedostatečná demokratická legitimitace, bující byrokracie, posedlost regulacemi. Příznačné jí připadalo, že neexistuje žádná kritika faktických úkolů Komise, lidi je podle všeho vůbec neznají. „Míchá se do záležitostí, které by se měly raději řešit na národní úrovni“ 59 procent, ale otázky „Plní své úkoly špatně“ nebo „velmi špatně“ dostaly dohromady jen necelých 5 procent souhlasných hlasů. Tento rozpor bylo nutno si ujasnit. Říkala si, proč nikdo z jejich předchůdců metodu ankety Eurobarometru nekritizoval a neprosadil změnu. Když se lidem nabídne zatrhnout větu „Míchá se do záležitostí, které by se měly raději řešit na národní úrovni“, určité procento lidí tak učiní. Tyhle typy Vždyť-je-to-pravda nebo omezenci s tím svým Však-to-říkám-pořád! Pokud by formulace zněla tak, že Komise občany chrání před nespravedlnostmi, které vznikají v důsledku rozdílů mezi národními právními systémy – pak by byl výsledek hned přece jen jiný.

Jasně si teď uvědomovala jedno: Jejím úkolem nemůže být vylepšovat image „téhleté EU“, musí se cíleně zabývat imagí Evropské komise. A nápad, jak by se jí to mohlo podařit, dostala o hodinu později, mírně rozjařena šampaňským Charlemagne Brut. V tom okamžiku se totiž rozletěly dveře její kanceláře, uviděla Catherine, svou sekretářku, s dortem, na kterém hořely prskavky, za tím kouřem a jiskřičkami uviděla – no doopravdy: to je předseda, a za ním se tlačili do místnosti další a další lidi, její komisaři, ředitelé, referenti, celá její kancelář, a zpívali „Happy Birthday“.

Měla kulaté narozeniny. No ano. Nepřikládala tomu žádný význam. Její muž byl v Londýně. Dcera v New Yorku. Oba jí krátce

zatelefonovali. A přátelé, se kterými by chtěla oslavovat – ty ještě neměla, tady v Bruselu. A teď byla v centru pozornosti. Překvapení. Promluvil předseda. Pár slov. Ne formálních, velmi osobních, také drobná narážka na její image – která se rozplynula ve všeobecném smíchu. Lidé, které znala jen od vidění, druhé, třetí, čtvrté poschodí, se na ni usmívali, sklenice se šampaňským pěnily, zvonily při tukaní, líbali ji na tváře, tiskli jí ruku, poklepávali na rameno, lidi, kteří o ní nevěděli nic nebo jen málo, jí projevovali sympatie anebo ochotu k sympatiím, komisař pozvedl sklenici, řekl, jakou má radost, že má v týmu tuto kompetentní a vůbec tak skvělou spolupracovnici v této důležité funkci, je dobře, že existují kvóty, on sám je pro ženskou kvótu 99 procent, sám o práci samozřejmě přijít nechce, ale jinak by byl rád, kdyby měl v týmu jen... – pískot mužů, ženy volaly macho! Macho! Všechno přešlo do smíchu a Mrs. Atkinson nakrojila dort, který teď stál na datech Eurobarometru na jejím stole, drobký a krém na statistikách, popel prskavek na hrobě evropské nálady.

A pak byla zase sama, všichni si šli po svých a ona stála u velkého okna své kanceláře, hleděla dolů na Rue de la Loi, na stůžku tmavých aut, která se sunula kolem a leskla se v mírném dešti, mnula si ruce, střídavě si jednou rukou třela hřbet té druhé, masírovala a promačkávala si prsty, velmi dlouhé a útlé prsty, které měly sklon rychle ztrácet barvu, bělat a pozbývat citlivosti. Pak si zase sedla ke stolu, něco v ní pracovalo, čekala, až se to trochu projasní, stála tam ještě nedopitá sklenice šampaňského, lízla si, zamyslela se, sklenici dopila. Promnula si prsty, pak do Googlu zadala: „Evropská komise založení“. Kdy má Komise vlastně narozeniny? Existuje něco jako narozeniny Komise? Den založení? To je nápad: Nestačí co nejlíp prodávat každodenní práci Komise, je třeba jí provolávat slávu, je třeba přimět lidi k tomu, aby jí gratulovali, že existuje, je třeba ji oslavovat, a ne jen že-

brat o uznání, uvádět na pravou míru všelijaká kliše a vzdorovat báchorkám a legendám. Do centra je třeba postavit Komisi, a ne jen pořád abstraktně a všeobecně mluvit o „té EU“. Co to je vlastně EU? Různé instituce, které si jedna jak druhá přihřívají vlastní polívčičku a které hájí rozdílné zájmy, ale pokud má to celé smysl, pak proto, že existuje Komise, která přece ten celek zastupuje. Takhle to viděla. Je třeba vytvořit situaci, kdy bude Komise radostně figurovat v centru, jako jubilant, jemuž se gratuluje. Má tedy Komise nějaké narozeniny? To nebylo tak snadné rozhodnout. Je jimi den založení Komise EHS, anebo datum založení Evropské komise v její dnešní podobě po smluvacím smlouvě ES? V tom jednom případě bude mít Komise za tři roky šedesát, v druhém za dva roky padesát. Padesát se jí líbilo víc. Půl století. To se dá snáz prodat. A převedeno na lidský věk: jedinec v plné síle, zkušený, ještě nenastoupil cestu do starého železa. Dva roky jsou kromě toho rozumná lhůta na perfektní přípravu, zatímco tři roky by případně byly příliš dlouhé, a ještě by se leccos mohlo vymknout z ruky.

Zase se pustila do vyhledávání. Slavila se jubilea už někdy dřív? Ano. Bezmocné, nemastné neslané oslavy se slavnostními projevy, oceňováním předchůdců, trochu se pochvalně zmínit o předstupních EU, padesát let Římských smluv, šedesát let od založení Montánní unie – koho to zajímalo? Nikoho. A co si kdo sliboval od toho, že se bude euroskeptikům a odpůrcům EU vyprávět, jak pěkné bylo zakládat Montánní unii? Jako kdyby se dědovi trpícímu demencí gratulovalo k tomu, že existovala doba, kdy byl při smyslech – zatímco vnukům je to úplně jedno a dávno všechno dělají úplně jinak.

Grace Atkinson viděla na skleněném stolku před sedací soupravou otevřenou láhev šampaňského. V láhvi ještě trochu zbývalo, nalila si a dopila ji. Trochu jí to stouplo do hlavy a rozhod-

la se, že pošle mail některým oddělením, o kterých si myslela, že by mohla čekat zájem o svůj plán a také podporu a nápady. Než začne formální proceduru, musí napřed neformálně získat spoluobojovníky. Velká narozeninová oslava při blížícím se padesátiletém výročí založení Evropské komise, psala, jí připadá jako možnost postavit do centra veřejné pozornosti úkoly a výsledky této instituce, posílit její corporate identity, zlepšit její image, radostně ji oslavit, a tím se dostat z defenzivy.

Vymazala slovo „radostně“, pak ho zase doplnila, souhlasně pokývla, to je přece to celé, oč tu jde, promnula si ruce a pustila se do toho celým srdcem. Do řádky Předmět napsala: „Big Jubilee Project – Konec uplakanosti“.

Byl to nápad Mrs. Atkinson. První reagovala Fenia Xenopoulou – a projekt vzala rychle za svůj. Patří to do resortu kultury, říkala si Fenia, bez diskuse. To byla šance, na kterou čekala, aby demonstrovala svou visibilitu. A Martina Susmana učinila svým šerpou, jenž má vzít tíhu projektu na svá bedra.

Grace Atkinson byla zpočátku ráda, že tak rychle našla tak nadšenou spoluobojnici. A na konci byla ráda ještě mnohem víc, protože při tom až přehnaném angažmá nešťastné Kultury nějak zapadlo, že tenhle nakonec katastrofální nápad měla právě ona.

Očekávám návrhy, řekla Fenia Xenopoulou rozrušeně zvýšeným hlasem, má to nesmírný význam a já vím, že vy všichni – rozhlédla se kolem sebe a přespříliš hlasitě pronesla několik vět plných vzletných a dramatických adjektiv, zřejmě měla za to, že je to motivující, tenhle kaprálský projev k nastoupené jednotce, a Martin sklopil zrak, aby se vyhnul jejímu pohledu, takže viděl Fenii bez hlavy, viděl jen její přiléhavou halenku, těsnou upjatou sukni, nohy v neprůhledných punčochových kalhotách

a pomyslel si: Tahle žena vězí v korzetu, v brnění, které ji drží pohromadě. Sukně byla z nejjemnější látky, ale Martin měl dojem, že kdyby do ní někdo bouchl, sukně by se rozletěla a zbyly z ní střepy. Nejde ji svléknout, bylo by potřeba ji rozlomit a –

Takže co máme dělat?

Bohumil byl zase jednou ironicky destruktivní. Napřed, řekl, co nemáme dělat. Bezpodmínečně se vyhnout všemu, co se do teď při výročích dělalo: trapnosti, které se mírnily tím, že skoro ze všeho byla vyloučena veřejnost, brožury na křídovém papíře končící v kontejneru na papír. Nedělní řeči v pracovní dny.

Martine?

Neviděl Feniinu reakci na Bohumilovo prohlášení, upřeně jí hleděl na nohy, na drobná vyboulení nad vykrojením jejích těsných bot.

Martine?

Mě to ale vůbec nezajímá, byl by Martin nejraději odpověděl. Umínil si, že prostě dá všem za pravdu, aby se nemusel exponovat.

Vzhledem k významu celé záležitosti, řekl směrem k Fenii, je jasné, že – teď směrem k Bohumilovi: – se nesmějí opakovat chyby minulosti. Bohumil má pravdu, když připomíná, že – ale Fenia má samozřejmě absolutně pravdu, když očekává, že. Které že to byly chyby při dosavadních výročích? Nebyla v tom žádná jiná idea než tahle: je příležitost, tak se bude oslavovat. Jenže sama příležitost ještě není žádná idea. To, že nějaká instituce existuje tolik a tolik let – je sice krásné, ale kde je idea, jakou ideu postavit do centra? Musí být přesvědčivá, musí lidi tak nadchnout, aby při té příležitosti skutečně chtěli slavit.

Tak upadl Martin Susman do pasti. Ještě chvíli se dohadovali, pak řekla Fenia Xenopoulou: Tak to stačí. Jediný, kdo se tady nad tím zamýšlel, je očividně Martin. To, co říká, je absolutně

logické. Alfou a omegou tu je ústřední idea. Pověřila Martina, aby ideu rozvinul a hodil to na papír. Kolik času na to potřebuje?

Dva měsíce!?

To se musí důkladně promyslet, prodiskutovat i s kolegy z jiných generálních ředitelství.

Týden, řekla Fenia.

Vyloučeno. Příští týden má služební cestu, která si taky vyžaduje nějakou přípravu a –

No tak dobře, dva týdny, pár bodů, ty to zvládneš! A s kolegy budeme diskutovat až pak, až to sepíšeme a předložíme. Je to jasné? Vložíme se do toho!

Když jel Martin Susman v šest domů, poté co vyřídil nejnaléhavější běžné papírování, byl vzteklý a podrážděný. V půli cesty začalo pršet, pončo do deště měl v brašně na kolo, brašnu si ale zapomněl v práci. Přijel domů promoklý na kůži, třásl se po celém těle a okamžitě šel do sprchy. Jenže sprcha se pořád ne a ne rádně ohřát a závěs u sprchy, jako magnetem přitahovaný, se mu studeně lepil na záda. Vztekle ho odmrštil, ale tím ho napůl strhl z tyče. Hned zítra musí zařídit, aby ten pitomý závěs vyměnili za posuvná dvířka, a věděl, že tohle je zas jen jeden z nápadů, které nikdy neuskuteční. Vklouzl do županu, vytáhl z lednice láhev jupileru a sedl si do křesla k otevřenému krbu. Musí se uklidnit, nadechnout, vydechnout, uvolnit se. Upřeně hleděl na knihy v krbu.

Když se sem Martin Susman nastěhoval, nejdřív nevěřil vlastním očím. Krb nebyl v provozu od doby, kdy do bytu nainstalovali ústřední topení. Nájemce namontoval do krbu dvě poličky a na ně nastavěl knihy. Pravděpodobně mu to připadalo milé a útulné. Martin to později viděl taky u přátel a známých v jiných bruselských bytech staré zástavby: knihy v už nepoužívaných krbech.